

JUHLAJULKAISU

SIMO ZITTING

1915 · 14/2 · 1985

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

Vammala 1985. Vammalan Kirjapaino Oy.

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-076-X

ISBN 978-951-855-870-8 (PDF)

Saantosuoja immateriaalioikeudessa

Esineoikeudelliset ongelmat eivät rajoitu yksinomaan niihin oikeuksiin, jotka voidaan luonnehtia esineoikeudellisiksi, vaan esiintyvät muunkinlaisten oikeuksien kohdalla. Niinpä esim. velvoiteoikeuteen kuuluva saaminen voi olla kaksoisluovutuksen kohteena, jolloin on ratkaistava kenelle saaminen kuuluu. Velkakirjalain 31 §:n 2 momentissa on tästä tavallisten velkakirjojen suhteen säännös, jonka mukaan aikaisemmalla luovutuksella on etusija myöhemmän edellä; kuitenkin myöhemmällä luovutuksella on etusija, jos siitä on aikaisemmin ilmoitettu velalliselle ja saaja tällöin oli vilpittömässä mielessä.¹ Juoksevien velkakirjojen suhteen ei ole kaksoisluovutuksesta nimenomaista säännöstä, mutta VKL 22 §:n säännöksestä on katsottu johtuvan, että myöhemmästä ostajasta tulee velkakirjan omistaja, jos myyjä on luovuttanut velkakirjan tämän haltuun (vrt. KK 1: 5).² Velkakirjalain säätämisen yhteydessä otettiin vuoden 1895 osakeyhtiölakiin nimenomainen säännös sen henkilön saantosuojasta, joka luovutuksen perusteella on saanut itselleen osakkeita (OYL 32 a §).³ Uuteen osakeyhtiölakiin on otettu vastaavanlainen säännös (OYL 1978 3: 9).⁴

Lähtökohtana kaksoisluovutuksen ongelman ratkaisemiselle on ns. aikaprioriteettisäännös (vrt. KK 1: 5), mutta tietyissä olosuhteissa myöhemmälle luovutukselle annetaan etusija. Tällöin hallinnalla tai siihen verrattavalla ilmiöllä on ratkaiseva merkitys.

Kun siirrytään immateriaalioikeuksien pariin, on huomattava, että hallinnalla ei ole samaa merkitystä kuin esim. esineiden tai saamistodistusten kohdalla. Useat henkilöt voivat nimittäin toisistaan riippumatta hallita sitä toiminnallista sääntöä, joka sisältyy esim. keksintöön. Patenttikirja (PL 26 §) ei ole sellainen asiakirja, jonka hallussapito osoittaisi »omistusoikeutta» keksintöön.⁵

¹ Y. J. Hakulinen, Velkakirjalaki, 2. pain., Porvoo 1965, s. 183.

² Hakulinen, m.t.s. 158. Vrt. *Simo Zitting–Martti Rautiala*, Esineoikeuden oppikirja, 2. pain. Vammala 1966, s. 221.

³ Hakulinen, m.t.s. 242.

⁴ HE 27/1977 s. 32.

⁵ Berndt Godenhielm, Uppsatser i immaterialrätt, Tukholma 1983, s. 378 ss., 384 s.

Tämän johdosta on ollut etsittävä sellaisia kolmannen miehen havaittavissa olevia seikkoja, joihin on voitu liittää esineoikeudellisia seuraamuksia. Edellä sanottuun nähden tosin eri immateriaalioikeudet eroavat toisistaan mm. niiden syntymiseen nähden. Teollisoikeudet syntyvät yleensä rekisteröinnin kautta, joskin tavaramerkkioikeus saat-
taa syntyä myös vakiinnuttamisen kautta (TML 2 §). Tekijänoikeus syntyy ilman minkäänlaista rekisteröintiä (TOL 1 §); teoksen luominen on tässä suhteessa ainoa relevantti tosiasia.

Niiden immateriaalioikeuksien kohdalla, jotka syntyvät rekisteröimisel-
lä, asianomaiseen rekisteriin tehdyille merkinnöille voidaan periaat-
teessa antaa esineoikeudellinen vaikutus. Onko rekisterimerkinnällä
tällainen vaikutus riippuneen siitä, onko lakiin otettu tätä koskeva
säännös.

Vuoden 1967 pohjoismaisia patenttilakeja valmisteltaessa kiinnitet-
tiin tähän kysymykseen huomiota. Suomessa oli jo vuoden 1943
patenttilakiin otettu säännöksiä (69 §), joiden avulla ratkaistiin vilpittö-
mässä mielessä olevan kolmannen henkilön oikeus (1 mom.) ja kaksois-
luovutukseen liittyviä ongelmia (2 mom.). Kaksoisluovutukseen nähden
aikaprioriteettisääntö oli ensisijainen, mutta jos secundus oli saanut
patentin vilpittömässä mielessä vastiketta vastaan ja saanut oikeutensa
merkityksi patenttirekisteriin ennen primusta, sekunduksen saanto
voitti.

Uusia patenttilakeja valmisteltaessa oli tavoitteena yhdenmukaiset
pohjoismaiset patenttilait, mikä oli edellytyksenä silloin kaavaillun
yhtenäisen pohjoismaisen patenttijärjestelmän luomiseksi. Kuitenkin
eroavuuksia ei kokonaan voitu välttää, näin esim. prosessioikeudellisten
säännösten kohdalla. Myös patenttirekisterimerkintöjen esineoi-
keudellisesta merkityksestä lakeihin tuli eri ratkaisuja.⁶

Jätän tässä esityksessä Norjan ja Tanskan ratkaisut huomioonotta-
matta ja keskittän esitykseni Suomen ja Ruotsin oikeuteen. Pohjoismais-
ten patenttikomiteoiden yhteisessä mietinnössä (Nordisk patenttlovgiv-
ning – Pohjoismainen patenttilainsäädäntö, Pohjoismaiset mietinnöt
1963: 6) Suomen ja Ruotsin ehdotukset olivat nyt ko. suhteessa saman-
sisältöiset paitsi, että Suomen ehdotus sisälsi myös säännöksen paten-
tin panttauksesta ja panttioikeuden rekisteröinnin merkityksestä. Suo-
men komitean ehdotus sikäli kuin se koski saantosuojaa oli näin
kuuluva:⁷

⁶ Vrt. yleisen saantosuojan alueella Saantosuojakomitean mietintö. *Komiteanmietin-
tö 1965: A3*, joka valmistettiin yhteispohjoismaisella tasolla; tässäkään ei saavutettu
yhdenmukaisia ehdotuksia, eikä komitean ehdotusta meillä toteutettukaan.

⁷ Pohjoismaista patenttia suunnittelevan Suomen komitean mietintö. Ehdotus pa-

»Milloin joku on ilmoittanut patenttihakemusta merkittäväksi, että patentti on siirretty taikka että käyttö lupa tai panttioikeus on luovutettu hänelle, ei patentin siirto tai oikeuden luovutus, jota ei ole ilmoitettu tai joka myöhemmin on ilmoitettu rekisteriin merkittäväksi, ole voimassa häntä vastaan, mikäli hän ilmoituksen tehdessään oli vilpittömässä mielessä.» (Ehdotuksen 39 § 3 mom.).

Yhteisessä mietinnössä pohdittiin seikkaperäisesti patenttihakemusta mahdollisesti annettavia aineellisia oikeusvaikutuksia (Pohj. miet. 1963: 6 s. 289 ss.). Tähdennettiin, että olisi oikeusvarmuudelle eduksi, jos voitaisiin antaa patenttihakemusta Tanskan »tingsbogen'ia» vastaavan merkityksen siten, että kolmas mies voisi siitä saada tiedot kaikista patenttiin liittyvistä oikeussuhteista ja että hän voisi luottaa siihen, että kaikki rekisteristä ilmenevät seikat olisivat oikeat. Näin pitkälle meneviä vaikutuksia ei kuitenkaan katsottu mahdollisiksi säätää, eikä tarvettakaan sellaisesta sääntelystä katsottu olevan. Komiteat päätyivät – Tanskan komiteaa lukuunottamatta – tämän johdosta ehdottamaan rajoitettua aineellisoikeudellista vaikutusta siten kuin edellä olevasta säännöksen ehdotuksesta ilmenee.

Patenttilakiehdotusten jatkokäsittelyssä säännös sai Suomessa asiallisesti saman sisällön kuin komitean ehdotuskin, mutta sanamuodoltaan se jossain määrin poikkesi siitä (PatL 1967 44 § 5 mom.). Ruotsissa sen sijaan eduskunnalle tehtyyn esitykseen ei otettu vastaavaa säännöstä. Asianomainen ministeri viittasi lausunnossaan siihen, että kysymys siitä, missä laajuudessa ja millä edellytyksillä saantosuoja olisi tunnustettava patenttioikeudessa oli komplisoitu ja että se olisi ratkaistava suuremmissa kokonaisuuksissa. Joka tapauksessa olisi ministerin mielestä odotettava pohjoismaisten saantosuojaa pohtivien komiteoiden työn tulosta.⁸ Näin ollen Ruotsin vuoden 1967 patenttilakiin ei tullut saantosuojaa koskevaa säännöstä. Tätä koskevaa säännöstä ei myöskään sisällytetty lakiin vuonna 1978 tehdyn lainuudistuksen yhteydessä. Tosin Ruotsin patenttpolicy-komitea harkitessaan vuoden 1973 Euroopan patenttisopimuksen johdosta Ruotsin patenttilakiin tehtäviä muutoksia esitti siihen otettavaksi samansisältöisen säännöksen kuin on Suomen (ja Norjan) PatL 44 § 5 momentissa.⁹ Komitea viittaa vuoden 1963 mietinnössä oleviin perusteluihin yhtyen niihin ja katsoo, että mietinnössä esitetty ratkaisu antaisi patentin ja lisenssioikeuksien

tenttilaiksi pohjoismaista patenttihakemusta tarkoittavine järjestelmineen. *Komitean mietintö 1964: B27*, s. 21 ja 80.

⁸ *Kungl. Maj:ts proposition nr 40 år 1966 med förslag till patentlag* mm. s. 165.

⁹ Internationellt patentsamarbete II. 1973 års europeiska patentkonvention. Betänkande av patentpolicykommittén. *SOU 1976: 24*, s. 249 s.

saajille mahdollisuuden yksinkertaisella tavalla ratkaista kysymys paremmasta oikeudesta kaksoisluovutustapauksissa. Tästä aiheutuisi komitean mielestä, että rekisteriin tehtäisiin entistä enemmän merkin-
töjä.

Lausuntokierroksessa Ruotsin Teollisoikeudellinen yhdistys puolsi komitean ehdotusta huomauttaen mm., että viittaus yleiseen saanto-
suoja koskevaan lainuudistukseen nyttemmin oli vailla merkitystä; sen
toteuttamisesta ei ilmeisesti ollut toivoa. Försvarets civilförvaltning
katsoi puolestaan, että mitään tarvetta ko. lainmuutokseen ei ole
ilmennyt ja katsoi, että ehdotettu säännös oli tarpeeton.¹⁰

Ruotsin hallituksen esityksessä eduskunnalle asianomainen minis-
teri lausui:¹¹

»En reglering i enlighet med kommitténs förslag torde ha sin
praktiska betydelse främst i de fall då ett patent har överlåtits utan
vederbörligt förbehåll för redan meddelade licenser eller om flera
med varandra oförenliga licenser har upplåtits av samme patent-
havare.

Det kan i och för sig synas önskvärt att uttryckligen reglera de
fall av kollision mellan konkurrerande anspråk som nu nämnts.
Jag vill emellertid understryka att problemet huruvida överlåtelse
av egendom kan bryta en upplåtelse av en begränsad rätt till
samma egendom är ett allmängiltigt sakrättsligt problem. Redan
av det skälet är det tveksamt om det är lämpligt att införa speciella
lösningar för särskilda rättsområden. Härtill kommer att något
påtagligt behov av en dylik reglering på det patenträttsliga
området inte synes föreligga.»

Ministeri viittasi vielä siihen, että ehdotettu järjestely ilmeisesti ei
ollut riittävä, vaan että tarvittaisiin yksityiskohtaisempia sääntöjä. Täl-
laisen sääntelyn soveltaminen käytännössä vaatisi huomattavasti lisä-
työtä sekä liike-elämän että patenttiviraston taholta, eikä rekisteri
kuitenkaan olisi täydellinen. Näillä perusteilla ministeri katsoi, ettei ollut
syytä ainakaan toistaiseksi esittää lakiin otettavaksi komitean ehdotta-
maa säännöstä.

Näin ollen oikeudellinen tilanne nyt ko. suhteessa jäi Ruotsissa
entiselleen. Tämä merkitsee sitä, että esim. kaksoisluovutuksen ta-
pauksessa noudatetaan puhdasta aikaprioriteettisäännöstä. Patentin
tai lisenssin luovutuksen suhteen luovutus — olipa se vastikkeellinen
tai ei — pätee luovuttajan velkoja vastaan niin pian kuin saajan puolella
on pätevä saanto. Tilanne on jossain määrin epäselvä siinä tapaukses-
sa, että patentinhaltija ensin luovuttaa lisenssin ja sen jälkeen luovuttaa

¹⁰ *Regeringens proposition 1977/78: 1. Ändringar i patentlagen mm. Del A, s. 246 s.*

¹¹ *Ib. s. 247 s.*

patentin toiselle henkilölle kuin lisenssinsaajalle ilmoittamatta lisenssin luovutuksesta tälle. Tällaisissa tapauksissa lienee mietinnön mukaan sovellettava yleisiä esineoikeudellisia periaatteita, jotka pätevät irtaimen esineen luovutuksen suhteen, nimittäin että käyttöoikeuden on väistytävä suhteessa vilpillisessä mielessä olevaan omistusoikeuden saajaan. Mietinnössä huomautetaan kuitenkin, että sellainenkin näkökanta on esitetty, että aikaprioritettisääntö olisi sovellettava myös näihinkin tapauksiin ja että aikaisempi lisenssin luovutus olisi voimassa myös vilpillisessä mielessä olevaa myöhempää patentin saajaa kohtaan.¹²

Suomen PatL 44 §:n 5 momentin säännöksestä käy välillisesti ilmi, että myös viimemainituissa tapauksissa sovelletaan aikaprioriteettisääntöä, siis ellei kumpikaan — lisenssinsaaja tai patentin luovutuksen saaja — ole ilmoittanut saantoaan merkittäväksi patenttirekisteriin. Riidan synnyttyä tuomioistuimen edessä lienee myöhäistä tehdä ilmoitus patenttirekisteriin.

Saantosuoja koskevia säännöksiä löytyy myös muiden teollisoi-
keuksien alalla. Vuoden 1964 tavaramerkkilaki säättää siten 33 §:n 2 momentissa, että tavaramerkin »luovutus, jota ei ole merkitty rekisteriin, ei ole voimassa kolmatta kohtaan, joka vilpittömässä mielessä on saanut oikeuden tavaramerkkiin». Vastaava säännös käyttöluvasta sisältyy TML 34 §:n 2 momenttiin. Tässä ei ole aihetta lähemmin tehdä selkoa kyseisten säännösten syntyhistoriasta.¹³ Lyhyesti voidaan mainita, että kun Y. J. Hakulinen valtioneuvoston toimeksiannosta teki ehdotuksensa uudeksi tavaramerkkilaiksi (Komiteanmietintö 2/1945) ehdotuksen 29 §:n 2 momenttiin oli otettu samansisältöinen säännös kuin hänen vuonna 1937 laatiman patenttilakiehdotuksen (Komiteanmietintö 5/1937) 74 §:n 2 momenttiin. Kun tavaramerkkilisenssi siihen aikaan oli tuntematon oikeudessamme, tämä seikka aiheutti joitakin eroavuuksia säännösten sanamuodossa. Kumpikaan säännös ei sittemmin toteutunut sellaisena kuin se oli Hakulisen mainituissa ehdotuksissa.

¹² Ib. s. 243 s. Ks. myös *M. Jacobsson—E. Tersmeden—L. Törnroth*, Patentlagstiftningen — en kommentar, Lund 1980, s. 283 s.

¹³ Ks. Ehdotus tavaramerkkilainsäädännön uudistamiseksi. Valtioneuvoston toimeksiannosta laatinut Y. J. Hakulinen. *Komiteanmietintö 2/1945*, s. 75, Tavaramerkkikomitean mietintö, *Komiteanmietintö 2/1960*, s. 34. vrt. Förslag till varumärkeslag. Betänkande avgivet av varumärkes- och firmautredningen, *SOU 1958: 10*, s. 323, 324. — Ruotsin tavaramerkkikomitea ehdotti lakiin otettaviksi samat säännökset kuin joista edellä Suomen oikeuden kohdalla on tehty selkoa. Ehdotusta ei kuitenkaan toteutettu, vaan Ruotsin vuoden 1960 tavaramerkkilaki on saantosuojaan nähden samalla linjalla kuin sittemmin toteutui myös patenttilain kohdalla.

Eräaseen tärkeään eroavuuteen patenttioikeudellisen ja tavaramerkkioikeudellisen sääntelyn välillä on tässä syytä lähemmin kajota. Vuoden 1943 PatL 69 §:n 2 momentin mukaan oli — samoin kuin Hakulisen mainituissa ehdotuksissa — ratkaiseva merkitys annettava oikeuden *merkitsemiselle* rekisteriin. Sama periaate ilmenee myös tavaramerkkilain edellä mainituista säännöksistä (»Luovutus, jota ei ole merkitty rekisteriin —», Käyttölupa, jota ei ole merkitty rekisteriin —»). Vuoden 1967 PatL:ssa sen sijaan ratkaiseva seikka on *pyyntö* oikeuden rekisteriin merkitsemisestä, ei siis vasta rekisteröiminen. Tästä aiheutuu, että kaksoisluovutuksen ollessa kyseessä tavaramerkin tai siihen annetun käyttöluvan suhteen primus häviää vaikka hän olisikin ilmoittanut saantonsa merkittäväksi rekisteriin ennen secundusta, joka myöhemmän rekisteri-ilmoituksen perusteella on saanut saantonsa ensin rekisteröidyksi. Tavaramerkkioikeudellista sääntöä kaksoisluovutuksesta voidaan käsitykseni mukaan perustellusti kritisoida.

Voidaan myös kysyä millä tavalla kollisiotapaus on ratkaistava, jos käyttöoikeus tavaramerkkiin ensin myönnetään tietylle henkilölle ja tavaramerkki sen jälkeen luovutetaan vilpittömässä mielessä olevalle kolmannelle henkilölle, eikä kumpikaan oikeustoimi ole merkitty rekisteriin. Ilmeisesti tällöin ei ole sovellettava yleistä aikaprioriteettijärjestelmää.¹² Sanotaanhan TML 34 §:n 2 momentissa selvin sanoin, että »käyttölupa, jota ei ole merkitty rekisteriin, ei ole voimassa kolmatta kohtaan, joka vilpittömässä mielessä on saanut oikeuden merkkiin». Ratkaisu on siis toinen kuin patenttioikeudessa. On myös huomattava, että TML ei edellytä, että secundus on saanut saantonsa rekisteröidyksi, vaan riittää että hän vilpittömässä mielessä on saanut oikeuden merkkiin.

Mitä sitten tulee mallioikeuteen, on lyhyesti vain todettava, että mallioikeuslain 27 §:n 5 momentti sisältää PatL 44 §:n 5 momenttia täysin vastaavan säännöksen. Siihen ei sen vuoksi ole syytä tässä yhteydessä lähemmin kajota. Ruotsin vuoden 1970 mallisuojaalakiin ei ole otettu edellä mainittua saantosuojaa koskevaa säännöstä, vaan tässä suhteessa on seurattu Ruotsin patenttilain sääntelyä. Tästä seuraa, että periaatteessa on sovellettava aikaprioriteettisääntöä. Ruotsin mallisuojaalain kommentaarissa on katsottu, että mallioikeus ei voi olla saantosuojan kohteena muutoin kuin mitä seuraa 31 §:n 2 momentin 13 lauseen säännöksestä, joka tietyssä tapauksessa suojaa mallioikeuden haltijaa rekisteröinnin kumoamiskannetta vastaan.¹⁵

¹⁴ Vrt. *SOU* 1958: 10, s. 324.

¹⁵ Ks. E. W. *Essén*—G. *Sterner*, *Mönster och brukskonst*, Tukholma 1971, s. 133.

On edellä esitetyn nojalla todettava, että teollisoikeuden alalla löytyy erilaisia ratkaisuja saantosuojaan nähden. Ko. oikeuden tai käyttöoikeuden luovutuksen merkitseminen asianomaiseen rekisteriin ei ole tehty pakolliseksi (vrt. kuitenkin mitä on voimassa toiminimeen nähden, ks. Kaupparekisterilaki 129/1979 14 §). Rekisteriin ilmoittamiselle tai rekisteröimiselle on kuitenkin katsottu aiheelliseksi säätää tietty esineoikeudellinen vaikutus. Tässä suhteessa ovat patenttilain ja mallioikeuslain säännökset enemmän kehittyneitä kuin vastaavat säännökset tavaramerkkilaisissa. Suomen ja Ruotsin oikeuden välillä on teollisoikeuksien saantosuojaan nähden huomattava ero. Ruotsissa on tarkan harkinnan jälkeen päädytty siihen, että ao. lakeihin ei ole otettu saantosuojaa koskevia säännöksiä. Mainittakoon, että Norjan oikeus tässä suhteessa on yhtäpitävä Suomen oikeuden kanssa. Tanska on taas seurannut samaa linjaa kuin Ruotsissa.

Jotta voitaisiin arvioida Suomen teollisoikeudessa olevia säännöksiä saantosuojasta, olisi tarkastettava asianomaisia rekistereitä kuvan saamiseksi siitä, missä laajuudessa tehdään ilmoituksia rekisteriin. Itse patentin, mallioikeuden tai tavaramerkin luovutuksen kohdalla on ilmeisesti niin, että se ilmoitetaan rekisteriin merkittäväksi. Mutta mitä käyttöoikeuteen tulee tuntuu siltä, että asianomainen käyttöoikeuden saaja useasti ei jätä ilmoitusta käyttöoikeudesta rekisteriin. Sopimus käyttöoikeudesta saattaa yksittäistapauksessa olla hyvinkin yksityiskohtainen ja laaja eikä osapuolten intressissä ole saattaa tällaista sopimusta julkisuuteen. Tietenkin voidaan varsinaisen sopimuksen liitteeksi kirjoittaa lyhyt muodollinen asiakirja käyttöoikeuden luovuttamisesta, ja tällainen voidaan ilmoittaa asianomaiseen rekisteriin merkittäväksi. Tapahtuuko käytännössä näin saattaa kuitenkin olla epätietoista.

Teollisoikeuksien kohdalla on vielä viitattava oikeuden panttausta koskeviin säännöksiin. Vuoden 1943 PatL:n 68 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan patenttirekisteriin merkittiin »se, jolle on perustettu patenttiin kohdistuva panttioikeus» ja 4 momentin mukaan tehdystä merkinnästä oli julkaistava kuulutus patenttilehdessä. Sanotun lain 71 §:n 2 mom. sisälsi patentin panttauksesta seuraavan säännöksen:¹⁶

»Patentin pantkipsipano voidaan merkitä rekisteriin, jos kysymyksessä on vakuuden antaminen määräsuuruudesta rahasaamisesta. Jos panttaus koskee suoritusta ulkomaan rahassa, ei

¹⁶ Ks. Y. J. Hakulinen, Ehdotus patenttilainsäädännön uudistamiseksi. Komiteamietintö 5/1937, s. 54.

rekisteriin merkitsemistä ole toimitettava, elleivät velkoja ja velallinen ole kirjallisesti sopineet, mitä määrää Suomen rahaa pantilla turvattu sitoumus vastaa.»

Saman pykälän 1 momentista ilmenee, että pantkipsipano oli tehtävä kirjallisesti jotta se voitiin merkitä rekisteriin. Olisi mielenkiintoista verrata näitä säännöksiä muihin oikeudessamme oleviin rekisteröinnin kautta syntyneisiin panttioikeuksiin. Siihen ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä mahdollisuutta. Todettakoon vain, että edellä mainitut säännökset ilmeisesti edellyttävät, että panttioikeus syntyy jo panttikirjan luovuttamisella; rekisteriinhän merkitään se, jolle on perustettu panttioikeus. Kuitenkin, jotta panttioikeudella olisi esineoikeudellinen vaikutus, vasta rekisteriin merkitsemisellä ja siihen liittyvällä kuulutuksella on siinä suhteessa merkitys. Tämä ilmeneekin lain 69 §:n 1 momentin säännöksestä, jonka mukaan tietyt oikeustoimet, niiden joukossa panttioikeus, »eivät ole voimassa vilpittömässä mielessä olevaa kolmatta henkilöä kohtaan, ennen kuin niistä on tehty merkintä rekisteriin ja kuulutus merkinnästä on julkaistu».

Huomautettakoon vielä, että 71 §:n 2 momentin säännös ulkomaan rahassa koskevasta suorituksesta poikkesi siitä, mikä on ollut voimassa esim. kiinteistökiinnityksen kohdalla.¹⁷ Laki ei myöskään sisällä erityisiä säännöksiä sen tapauksen varalta, että samaan patenttiin perustetaan useita peräkkäisiä panttioikeuksia.

Vuoden 1967 pohjoismaisia patenttilakeja valmisteltaessa keskusteltiin, kuten edellä on jo mainittu, patenttirekisteriin tehtyjen merkintöjen vaikutuksesta. Kun Suomi oli ainoa Pohjoismaa, jonka patenttilaki sisälsi säännöksiä patentin panttauksesta, oli tuloksena suhteellisen suppeat säännökset patentin panttauksesta uudessa patenttilaissamme. Vaikka patentin panttauksella ei käytännössä ilmeisesti ole suurtaakaan merkitystä — se tulee kysymykseen etupäässä milloin joku rahoittaa keksinnön kehittämistä — haluttiin kuitenkin säilyttää mahdollisuus panttaukseen, koska siitä on säännös myös tavaramerkkilaisissa.¹⁸

TML 33 §:n 3 momentin mukaan tavaramerkkioikeus voidaan panna pantiksi, jolloin siitä on tehtävä kirjallinen sopimus ja sopimuksesta tehtävä merkintä tavaramerkkirekisteriin. Laki säättää nimenomaan, ettei panttioikeutta synny, ennenkuin merkintä on tehty.

Vuoden 1967 PatL tyytyy 44 §:n 1 momentissa ilmaisemaan, että

¹⁷ Ks. esim. *Zitting-Rautiala*, Esineoikeuden oppikirja. Yleinen osa. 2. pain. Helsinki 1966, s. 129.

¹⁸ Nordisk patenttlovgivning. Pohjoismainen patenttilainsäädäntö. Pohjoismaiset mietinnöt (NU) 1963: 6, s. 291.

mikä koskee luovutuksen tai käyttöluvan merkitsemistä rekisteriin, koskee myös patentin panttausta.

Suomen mallioikeuslaki sisältää mallioikeuden panttauksesta samansisältöisen säännöksen kuin patenttilaki (MOL 27 § 1 mom.).

Mitä teollisoikeuksien panttaukseen Ruotsin oikeudessa tulee, on kysymystä pohdittu erityisesti patenttioikeuden kohdalla. Eri käsityksiä on lausuttu siitä, voidaanko patentti ollenkaan pantata Ruotsin oikeuden mukaan. Tämän johdosta suositellaan panttauksen sijasta ns. vakuusluovutusta (säkerhetsöverlåtelse), jolloin patentti luovutetaan omistusoikeuksin esim. lainanantajalle – ja siitä tehdään merkintä rekisteriin – edellytyksin, että patentti luovutetaan takaisin kun laina on maksettu.¹⁹

Lopuksi käsittelen lyhyesti tekijänoikeuteen liittyviä esineoikeudellisia kysymyksiä. Tekijänoikeushan syntyy silloin kun teos on luotu ilman minkäänlaista rekisteröintivelvollisuutta tai -mahdollisuutta (TekOL 1 §). Näin ollen tekijänoikeuden alalla vallitsee aikaprioritettisääntö: jos tekijänoikeus on luovutettu kahdelle, pätee ensimmäinen luovutus. Ilmeisesti samaa sääntöä on noudatettava myös silloin kun ensin on luovutettu rajoitettu oikeus (käyttöoikeus tai kustannusoikeus) ja sen jälkeen tekijänoikeus kokonaisuudessaan. Tämä on ilmeisesti Suomen oikeuden kanta (vrt. mitä edellä on esitetty teollisoikeuksiin nähden, milloin merkintää ei ole tehty rekisteriin). Ruotsissa sen sijaan on oltu epävarmoja siitä, mitä on voimassa viimemainitussa tilanteessa. Vanhaa säännöstä »köp bryter legostämma» on sovellettu tähänkin tapaukseen.²⁰

Tekijänoikeudessa ei ilmeisesti ole voimassa saantosuoja koskevia periaatteita; ks. tässä suhteessa KKO 1942 II 192 ja 1977 II 78.²¹

Tästä on ollut seurauksena, että myös tekijänoikeuden panttaukselle on katsottu voitavan antaa tietynlainen vaikutus panttauksen jälkeen tehtyjä välipuheita vastaan.²² Itse olen ollut erittäin epäilevällä kannalla mahdollisuuteen tehdä pätevää panttisopimusta tekijänoikeudesta.²³ Olen katsonut, että aikaprioriteettisäännöstä, joka ilmenee KK 1: 5 säännöksestä, ei ole sovellettavissa panttioikeuksiin, jotka periaatteessa edellyttävät hallintaa tai vastaavaa, esim. rekisteröintiä, siis ulospäin näkyvää tilannetta. Kivimäki on kuitenkin katsonut, että traditio on

¹⁹ Ks. *Jacobsson–Tersmeden–Törnroth*, Patentlagstiftningen – en kommentar, s. 279 f., *Karlgren*, Säkerhetsöverlåtelse enligt svensk rättspraxis, Stockholm 1959, s. 225.

²⁰ Ks. *Jacobsson–Tersmeden–Törnroth*, m.t.s. 279.

²¹ Ks. *Kemppinen*, Immateriaalioikeudellisia oikeustapauksia, Jyväskylä 1981, s. 240 ss. ja 251 s.

²² T. M. Kivimäki, Tekijänoikeus, Turku 1948, s. 274 s.

²³ *Berndt Godenhjelm*, Uppsatser i immaterialrätt, Lund 1983, s. 386 s.

tekijänoikeudessa korvattavissa muilla toimenpiteillä, »että panttauksen tarkoitusperä, luoton saaminen teosta vastaan, on jossakin määrin saavutettavissa».²⁴ Kun vilpittömän mielen saanto ei ole tekijänoikeudessa saavutettavissa, tekijänoikeuden panttaus Kivimäen mukaan suojaa pantiksiottajaa myöhempää luovutuksensaajaa vastaan, vaikka tämä olisikin bona fide. Tradition korvikkeesta käy panttisopimuksen kirjallinen muoto, »joka samalla osoittaa, että panttaus on todella tarkoitettu, samoin kuin ajankohdan, jolloin panttaus on tapahtunut».²⁵ Oikeuskäytäntöä ei kuitenkaan ole, joten on joka tapauksessa tyydyttävä toteamukseen, että on epävarmaa voidaanko tekijänoikeus pantata tehokkain vaikutuksin kolmansia miehiä vastaan.

²⁴ Kivimäki, m.t.s. 274.

²⁵ Kivimäki, m.t.s. 275.